

Մանգրամի Էֆեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՄԵՆԷ

1866 ՄԱՐՏ 11 ՃԻԻՄԱ

ՆԻԻՄԵՐՈ 11

Մանգրամի Էֆեմար հափթատա 5 եանի սենետե 260
նիւսիւ վերիւր, սենետե գրեթէ 2, բութա փարսը տախի
իշխտե օլարագ, 200 զէ օլուպ, ալթը 100 զէ օլա-
ճագ, վե նիւսիւ տախի 50 ար փարսը սաթը լաճագ տըր :

Իլանաթըն պէհէր սաթըրը իշին, պի-
րինճի տէֆատա 5, իքինճի տէֆատա 2,
վե իւշինճիւ վե սայիր տէֆալարտա 4
էր զուրուշ ալթնաճագ տըր :

Մէքթուպ վե սայիրէ, իսթանպուլտա Պաղէ Գարուսա-
խարինտէ, գարաղօխտանէ իլէ ճամիի շէրիֆ արա եւ-
րինտէ քեպին Շապճը խանընտա, Կարապետ 3. Գանու-
եանըն 18 նիւսիւ օլու օտապընա կեօնտէրիլէճէ տըր :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Լէվանթտա օգուտաւորուեալ կէօ-
րէ, մազալաւս մէմլէքէթէնտէ պիր գա-
լըշըգլըգ գուհուր իտէճէք օլուր իտէ
իւթիլաթէն հազըր. պուլուեանտէն նիլէ-
թիլէ, վե րուսիլ օրաուսուեալ պու-
լուեան 50 պին նէֆէր, աւարիլի շահա-
նէյէ իլավէ գրլընմագ, վե չաղըրլըրգ-
լարը անտէ հազըր պուլուեանագ իւզըէ,
իլք սըրաւտա պուլուեան րէտիլթըրտէն
60 պին քիշինին ամատէ գրլընմագ, ճա-
նիպի Պապը ալիտէն, Թուեա վե ճիվա-
լընտաքի վալիլէրէ էմր ու թէնպիս պուլ-
լուլմուշտուր :

—Տիւնքի Մանգուստէ, Գալաթա-
տա վագը Թալեան խասթախանէսինտէ,
գուհուրաթ օլարագ, գօլըրաւտան կէմի
թայֆէսինտէն պիրիսինին վեֆաթ իթ-
տիկին պիրիսինին իտիք : Մէզքիւր քե-
տէրամիլ հավատիս իւզէրինէ, չօղլարըն
մէրագ իթտիլթըրինին իշխտիկիլիլտէն,
մէզքիւր հավատիս վիրէն Լէվանթըն,
էհալի իւզէրինտէ գուհուրա կէլէճէք օ-
լան շու մէրագը պիրլէրէք, քէնտի թա-
րաֆընտան իթտիկի թէստէլիպախը պիր
միւթալաւարը տախի պէյան իտէրիլ :

« Կէլէն պըն 26 պընտա, Աննա նամ
Թալեան պիրիքի, թէմիլ թէզքէրէ իլէ
ճէնօվաւտան չըգըն, վե պիր գաչ կիւն-
տէն սօնրա, Թօսգանա Մարեմմա եա-
գընընտա Ֆալօնա տէնիլէն պիր քիւշիւք
իսիլէյէ ուղըամըշ տըր : Օրաւտան տախի
թէմիլ թէզքէրէ ալթը իտէտէ, տէնիլգէ
աչըրաղտան, եանի ճէնօվաւտան չըգըր-
ղընտան օնպիր կիւն սօնրա, թայիլթէ-
լըրտէն պիրիսինին իսհալա թուլուլ-
տուղու կէօրիւլիւշ տիւր : Կէլէն ճիւ-
մա կիւնիւ մէզքիւր պիրք Մարմարա տէ-
նիլգին տախիլ օլուգտա, մէզքիւր իս-
հալա պիրտէ գուսմագլըգ իլավէ օլուն :

մուշտուր : Ֆագաթ, ճիւմա իրթէսի
ախշամըսը, մէզքիւր կէմի պուլարայա վա-
սըլ օլուգտա, գարիտանը պուլուեան
քիմէսնէ, քէթիլթէթի հալի գարանթիլա
մէմուրլարընտ խապէր վիրմէտիկիլտէն,
իրթէսի կիւնիւ բրաթիլք եանի գարայա
աւտամ չըգըրմագ րուխսաթընը ալթըշ
տըր : Բազար կիւնիւ, էօլլէնտէն 4 սա-
աթ էվլէլ (ալաֆրանկա) խասթայը գա-
րայա չըգըրպ, խասթախանէյէ կէօն-
տէրմիլէր, վե օրաւտա մըրգուսուեալ սի-
նիրլէրի թուլուլմայա, գուսմար արթ-
մայա, վե իլլէթի մախուլթէնին սայիր
ալթամէթի մալիւ մէլէրի րէք Ֆէնա սու-
րէթտէ մէյտանէ չըգընպա պաշամըշ,
վե էօլլէտէն 6 սաաթ սօնրա վեֆաթ իթ-
միլտիլ :

« Շու Էսէֆէսիկիլ [հալին գարաւտա
գուհուր իթմէսի իշին, կէրէք պիրքին
գարիտանը, վե կէրէք գարանթիլանըն
մէմուրլարը, հէման այնի տէրէճէտէ
գապահաթըտըրար : զերա, գարանթի-
նա մէմուրլարը, էկէր մէզքիւր կէմիլի
տիլգաթըլմա կէօղտէն կէլիլմիլ օլա ի-
տիլէր, խասթայը կէօրէպիր իտիլէր :
Հէր նէ հալ իտէ, հէլէ շու չիւրհէսիլ
տիր քի, մէզքիւր քէթիլթըլք, « Բօրապի-
եանի չաթ բաթ գուհուր իտէն ճիւստէն
տիր : նասըլ քի, պուլնա էմսալ վուգու-
աթլար 1831 սէնէսինտէ ինկիլթէրրաւտա
կէօրիւլէն գօլըրաւտան պէրու, կէրէք օ-
րաւտա, վե կէրէք Էվրօպանըն սայիր մա-
հէլէքինտէ, էհալինին սրհէթճէ հալի
րէք ալթա սուրէթտէ պուլուեանտուղու
վագըլթըրտա տախի, գուհուր իթտիկի
կէօրիւլիւշտիւր :

« Պու տէֆաթի գուհուրաթ եալը-
նըգ պիր քիլի իւզէրինտէ կէօրիւլտիւ-
կիւնտէն, ալա գօլգաճագ իլիր շէյ տէ-
լիլ տիր : զերա, շէհրիպիլն սրհէթճէ
հալի տախի, գօլըրանըն տէֆ ու իլգալէ-

սինտէն պէրու, նասըլ պէրքէմալ իտիլ-
տէ, էինէ էօլլէ պէր քէմալ պուլուեանագ-
տաւոր : Ֆագաթ, շու միւնաստէպէթլէ,
գօլըրաւտան սարիլը նագար օլուեանտուղու
հալտէ տախի, էկէր հիլ տէյիլ իտէ թի-
ֆօ իլլէթիլնին գուհուրինէ պիր սէպէպ
վէրիլմէք իսթէնիլմէք իտէ, իլք պահար
իլէ եազ մէվսիլի սըճագլարը պասմագտան
էվլէլ, Գասըմ բաշա, վե Թօրխանէ իլէ,
սայիր մահէլէրտէքի լաղըմլարըն թէմիլ-
լէթտիլիլմէսի էլլէմիլթէթիլնին, հիւքիւ-
մէթի սէնիլթէյէ իլթարա ճէսարէթ ի-
տէրիլ :

—Տիւնքի Լա Թիւրքի, Լէվանթտան
ալարագ, Աննա նամ պիրքին իթալեա
իսթէլլէրինտէն չըգըպ, Մարմարա տէնի-
լինէ տախիլ օլուգտաւորուեալ, մէրգու-
քէթիլթէն աղըրլաշորղըն, վե Գալա-
թաւտա վեֆաթ իթտիկին թէրճէմէ իթ-
տիլթէն սօնրա, շու աթիտէքի միւթա-
լալը տախի իթմիլ օլուգտաւորուեալ, օնու
տախի պէյան իտէրիլ :

« Պիլգիմ ալթըղըմըլ մալիւ մաթա նա-
գարէն, մէրգու-քէթիլթէն իլլէթի գօ-
լըրա օլմայըպ, իլա աւտէթա իսհալալէն
իպարէթ պուլուեանտուղու : Պուլուեանտա
գաթիլնագար, Սըհիլթէ նէգարէթիլնին
գայտ տէֆթէրլէրինտէն աչիքեար կէօ-
րիւնմէքտէ տիր քի, մէզքիւր Աննա նամ
պիրք, փետրուար 26տա ճէնօվաւտան չըգ-
մըշ իտէտէ, Ֆալամօնէյէ ուղըամաւորգ-
տան պաշագ, Թօսգանաւտա հիլ պիր իս-
կէլէյէ տախի ուղըամամըշ տըր : Վէ էօ-
նայի լահտէ, կէմիլին գարտանը, խաս-
թայա րէլինա եաղը իշիլթմիլ օլուգ-
տաւորուեալ, մէրգու-Պէյգօղտան Գալա-
թայա խասթախանէյէ նագլ իտիլթիլն-
տէ Ֆէնալաշմըշ տըր :

« Խմալի, պուլուեանտա նէլթ իտէր-
քի, պուլ վուգուաթ իւզէրինէ, ալա

տիւնը իր թիրապ օրոնմամբը արդ-
շինքի, մէմէթիմիդան, իւլէթիմիւն-
լիքէնին պէրէճէ էսերի եօգտուր: Փա-
գաթ, պու ճիւմէ իլէ տախի, կերէք
Խաշուաթի վէ կերէք Բուսիա մէմալիքին:
տէն Խարգօֆտաթի թէլէֆտիտան իպ-
րէթ վէ նասիհաթ ալընտուր, Նէգարէթի
սըհհիյէ Թարաֆընտան, Գոսալմաշա ի-
լէ Պալաթ, Խասթէյ, վէ մահալլի սա-
լիքէտիքի կերիլ լիլին վէ բիսլիքէրին թէ-
միլէթտիլիմէսի զըմնտա, տիգգաթը
քէսիլէ սարֆ իտիլմէսի, էհէմիլիյէթ-
տէն տիր: »

Կէշէն սէնէ Գօլէրա վազթիտէ, թէ-
միլիք հագգընտա զուհուրա կէլէն սայ
ու տիգգաթըն իճրասընա, հէր վագրթ
տէվամ օլունաճագ տըր տէյի իւմիտ օ-
լունազտա իքէն, իլէթի մէգպուրէ իլէ
պէրապէր, տիգգաթը մէգքիւրէնին տա-
խի նասիտիա օլմասը, վէ պիտտէֆաթ
ղոգէթալարտա, օլ պապտէ կաղըլան
պտհալարտան հիւ պիր էսէր կէօրիւլէ-
մէմէսի, տօղրուսու շայանը էսէֆ ու
խթիլորապ տըր:

—Լէվանթտա, Մէմէթէթէնտէն կէ-
լէն Մ. Ալէքսանտր Կօլէսգօնուէ Ալի բա-
շա հագրէթլէրիլէ կէօրիւլտիւքտէն սօն-
րա, ինկիլթէրա սէֆիլի լօրտ Լայընս
հագրէթլէրիլէ տախի կէօրիւլտիւ կիւ օ-
գուհուսու շտուր:

—Կէշէն կիւնլէր: Վիւքէլաւա վէ գէ-
վաթը սայիլէտէ պուլունան նիշանը զի-
շանլարըն եէրլէրինէ, ուֆագ զըթաւա
Խարթըլշարընըն իթա օլունաճագըն, վէ
շու եիւզտէն մալիյէճէ խայլիճէ հասը-
լաթ հասըլ օլաճագըն պիլտիլմիշ իտիք:
Պու տէֆաթի Լէվանթտա օգուհուսու զու-
նա կէօրէ, մէգքիւր նիշանլարըն պազը-
լարընտան, մալիյէճէ 11 պիլէր զուրուշ
ֆարգ կէօրիւլմէքտէ օլուպ, եէնի-Խանի
ուֆագ զըթաւա թէրթիպ օլունան նը-
շանլարտան իսէ, պու հաֆթա վիւքէլայի
ֆէլիսամտան 14 նէֆէր գատար գէվա-
թա, թէպտիլէն իթա օլունաճագտըր:
Մէգքիւր երընպար էվլէլէրիլտէն զի-
յատէսիլէ ու ազ օլունազտան պաշգա,
շէքլինճէ տախի ֆարգը օլունազու, վէ
ուֆաճըգ զիւմիլթլէրտէն միւլթթէպ
պիր չէմպէր օլթասընտա թուզըպի զար-
րայի հիւմայուն պուլունազու հալ-
տէ, էթրաֆընտա տախի, էվլէլէրիլէր-
տէն բէք ուֆագ զըթաւա էլմասլար ի-
լէ միւգէլէն զիյալար պուլունազու
անլաշըլըշտըր:

ԷՐԶՐՈՒՄ

Պիր այ մուգատտէմ ալմըշ օլունա-
զումուգ պիր մէթուպտան, շու հալիս
տէվամ իթմէքտէ օլան Հինճը գարեէսի

տէհէթու վուգուաթը հագգընտա
պազը մալիւմաթլար պուլունազու
տան, կէշէն կիւնլէր վատիմիլ իւզոն, պու-
տէֆա տըր պէյանտէն սօնրա, պու տէ-
ֆա տըրգըմիլ պազը մալիւմաթը տախի
իւլալէ իտէրիլ:

«... միւլէլիֆ:
Գուհար 15 թարիլի մէթուպուտա,
Հինճը գարիէսի տէհէթէրմա վագաը
հագգընտա խայլիճէ մալիւմաթ վիւմիշ ի-
սէմտէ, պու տէֆա տախի պիրաղ չէյ սէ-
լէմէք իսթէրիմ:

«Մէգքիւր մէսէլէ կիթտիքճէ քէսպի
ճէսամէթ իտիպ, վէ օլ մէրթէպէ էհէմիլ-
իլէ պուլունա շտուր քի, զանն իտէրիմ քի,
տէվլէթու էմին Մուսլիս բաշա հագրէթլէ-
րի կիպի պիր գաթը ֆէթանէթսիմաթ տա-
խի, էմիլ հալ ու թէսիլիյէսիտէ, տիւշարը
թէրէտտիլտ օլմագտա տըր:

Միւշարիլէյ հագրէթլէրի, մէսէլէնին ա-
գամէթիլէ կէօրտիլիւնտէն, Մէմիլի ճի-
նայէթէ ալթը նէֆէր ազա տահա իլալէսի-
նի ճայիլ կէօրմիշ տիւր, վէ իլալէ օլունան
ազալար տախի, հիւքիւմէթ թարաֆընտան
զիւրաթ միւտիլի Գալոթ էֆէնտի Ամասեան
իլէ, բօլիթիգա մէմուրու Մանաս էֆէնտի
(պուլարտան էվլէլէրիլ լուսաւորչական,
վէ իքիլիսի գաթօլիք տիր), վէ լուսաւոր-
չականլար առաջնորդարանը թարաֆընտան,
Մէմիլի իտարէյի լիվա ազաը խաշաուր
էֆէնտի ֆաստըրմաճեան իլէ Համբարձու
աղա Չիլիկիլիւն, վէ գաթօլիքէր առաջնոր-
դարանը թարաֆընտան տախի, Մէմիլի իտա-
րէյի վիլայէթագաղ Վրիգոր էֆէնտի Շապան-
եան իլէ, Մէմիլի իտարէյի լիվա ազաը Պետ-
րոս էֆէնտիտէն միւլթթէպ պուլունազու
տուր:

«Հէր նէ գատար, պու ալթը նէֆէր ա-
գալար իլալէ օլունազու իսէտէ, մէսէլէ-
նին թէֆթիլ ու թէսիլիյէսիտէ հէման հիւ
պիր ֆարգ կէօրիւլմէյիլ, եիլէ էվլէլէր
հայիտէ գալմըշ տըր:

«Ճինայէթին իճրայէ կէլտիլի խանէնին
սահիպի Մաթոս, հալեա էհի ճինայէթլէրի
խապէր վիւմէմիշ օլունազուտան, մէմէքէ-
թիմիլին Հայ էհալիսի սուլի զաննա գահիպ
օլարագ, պու իշտէ հիւքիւմէթ թարաֆըն-
տան, միգտարի քիֆայէտէ սայ ու տիգգաթ
վէ իգտամ մասրուֆ պուլունազու տէյի,
հատտէն զիյատէ թէշէքքի սէտալարը իլի-
տիլմէյէ պաշալմըշ տըր: հաթթա օլ գատար
քի, պաղըլար, Տէվլէթի ալիլիտէ չիմտի,
էվլէլէր էղիլիլ վիւմէք ուսուլիլին գալգ-
մըշ օլունազու եա պիլմէտիլիլիլտէն, վէ
Խալոս հագգանիլիլին զահիլէ չըգմասը
նիլէթիլէ, թէֆէքքիւրաթը ազըլանէ տա-
լիլէսիլիլ թէճալուգ իթտիլիլիլտէն, «նէ»
տիլմէք տիր, մատամ քի մէրգուհուն խա-
նէսի գաթալը օլունազու հալտէ, շու նատիր
իւլ վուգու ճինայէթ վուգու պուլունազու,
նէ» սէպէպէ մէպիլ տիր քի, մէրգուհուն իս-
քէնճէ վէրիլէրէք, հագրգաթի հալ սէ-
լէթտիլիլմէքտէ տիր » տիլմէքտէ իսթէր-
տէ, սահիպ քէմալթ օլանլար, չիմտիլի
ուսուլիլ, իսթիլիլազտան պաշգա հիւ պիր
չէյին ճայիլ կէօրիւլմէյէլին խապէր վիւ-
մէքտէ տիրլէր: վէ պաղըլար տախի, մուլթ-

լագ սուրէթտէ, պու ճինայէթտէ թէսա-
սիւպ էսէրի կէօրիւպ, պաղը ալիլիլա իս-
պաթլար վէ նիշանէլէրին մէյտանտէ օլունա-
զուն կէօլթէրէք, վէ Մաթոսու եաթ-
տըղը օտատան անճագ օն ալագ ուղագտա
օլան պիր օտատա եաթմագտա պուլունան
պիլարէլէր, նասըլ օլունազու, տալար, պա-
ճալար, գաթուլար վէ բէնճէրէլէր, պիլգաթ
մէրգուհուն քէնտի թագրիլիլիլտէ, գաթալը
պուլունազու թագտիրտէ պօղուլուրարտա,
քէնտիլիլ իլիթմէմիշ, վէ Խալոս մէտալի
պուլունազու օլապիլիլ, պէյլէ պիր հիւ-
մէթէ հիւ ինանլապիլիլ մի տէյէրէք, մէր-
գուլ Մաթոս իլիլ, եա սահիպ ճինայէթ-
լէրտէն պիրիլիլ օլունա, վէ Խալոս օնլար իլէ
իլմի պիր տիր սուլի զաննա գահիպ պու-
լունազու լարընտան, վէ սահիպ ճինայէթլէ-
րիլտէ պուլունազու լարըն կէօրտիլիլիլ-
տէն, Մաթոս գաթօլիք քիլիլիլիլ թապի
օլունազուտան, իսթանպօլտան նուֆուգ-
քեար գաթօլիլիլ պիրիլիլ մէրգուհուն իս-
լարնա շալըմագտա օլմալը տըր տիլմէքտէ
տիրլէր: հալ պու քի պէնճէ, էվլէլիլտէն
պէյլէ չիւլիլիլիլ պէր թարաֆ իլէ, շու
սահիպ ճինայէթլէրիլ պուլունազու հէմ
էգէր ճիլէթ շալըլա, վէ հէմտէ թէ-
համիլիլ իլէ օլ վագթէ պէքէնիլտէ ազըլ-
լուրգ տըր:

«Շու սօնրաքի զիւլիւմտէ օլանլար, պի-
րագ տահա իլէրու վարարագ, վէ գաթօլիք
վարապետի թարաֆընտան գուհուրա կէլէն
պազը հարէքէթլէրտէն ճէսարէթ ալտըգ-
տան պաշգա, մէգքիւր Հինճը քէօլիլտէ,
թէրթիպ օլունան բէմի մագպաթալը տա-
խի մէյտանէ վաղ իտէրէք, պու ճինայէթ-
տէ մէրգուլ վարապետիլ տախի մէտալիլ
վարտըր չիւլիլիլ, մէսէլէյէ մէգէպ զայ-
րէթի գարըմըշ օլունազուտան, վէ էկէր
Մաթոս տօղրուլու սէյլէլէլէք օլա, գա-
պա էհալի գալիլիլ, քեաֆթէյի գաթօ-
լիլէր հագգընտա, պիլիլէք պիր լէքէ սա-
լըմագընտան, մէգէպ զայրէթի չէքէլէ-
րին քեաֆթէսի, հէր նէ սուրէթլէ միւլթիլ
օլուն իսէ, տօղրուլու սէյլէլէլիլ սիւքիլթ
իլիլմէսիլիլ, Մաթոս նասիլաթ իլիլմէքտէ,
վէ շու խուսուտա թէմիլէ չըգտըլընտա,
էլպէթթէ պիլիլէք իքրամ վէ իլիլիլաթ-
լարա նայիլ օլաճագըն վատ իլիլմէքտէ օլ-
մալը տըրլար, տիլմէք տիր քի, մէրգուհուն
գալալըգալ սէյլէլէլէք միւլթիլ օլաճագա-
ճագտըր տիլմէքտէ տիրլէր:

«Նիհայէթ իւլ էմր, Էրգուլմ էհալիլի-
նին հէման հէր գըսըլ լիսանլընտա, կիճէ
կիւնտիլ շու վուգուաթըն սէօպէթի կէշ-
մէքտէ օլունա, հէրքէս նէթիլիլտէ, իշ-
թիլալը չէտիտ իլէ պէքէլմէքտէ տիր: վէ
զանն իտէրիլ քի, էկէր սահիպ ճինայէթ-
լէր պուլունազու իսէ, պու պապտէ Պա-
պը ալի տախի թաճիլ օլաճագ տըր: Ֆա-
գաթ, պէնիլ իթիլգատըմա, տէվլէթու
վալի բաշա հագրէթլէրի, պու իլիլն պու-
րատա պիլմէսի իլիլ, հէր նէվի սայ ու
թէտպիլիլ մասրուֆ պուլունազու տըր:

«Շունու տախի ուսուլիլմալըմ սէյլէ-
լէլէ քի, պուրատա լուսաւորչականլար ի-
լէ Պապալանլար պէնիլտէ, պու մատտէ-

տէն տօլայը, կիւյս գանլը գաթիլ արա-
նըլմայը, իլլա մէզէկ ֆարգը արանըլմա-
տա տըր կիպի, պիւյլաք պիր խտտա մէ
նէֆսանիյեթէ Էսէրի կէօրիւմէքտէ տիր . վէ
պուստա պաշլըմ սէպէպ գապալըգ իսէտէ,
իքինճի պիր ազիմ սէպէպ տահա վար իտու-
կինտէ ինքեար իտէմէմ . չէօյլէքի, Պապա-
կանլար թարաֆընտան մէճլիսի ճինայէթտէ
պուլունան Շապանեան Գրիգոր Էֆէնտի,
հաքիմիք եախօտ միւֆէթթիլիք սըֆաթը
թաշըյարագ, լազըմ կէլէն քէմալէթի իպրադ
իտէճէք եէրտէ, եա պիր նիյէթէ մէպի, վէ
եախօտ գուրուճա պիր մէզէպտաշլըգ դայրէ-
թիսի չէքէքէք, էն չօգ չիւբէ թահթընտա
պուլունան Մաթոս հազգընտա, պազըմէր-
թէպէ, վէ հաթթա պազը սըրտառ բէք ա-
շըգ սուրէթտէ թասահուպ Էսէրի կէօսթէր-
մէքտէ տիր տէյի, թէվաթուրէն սէօյլէն-
մէքտէ տիր . չու խուսուստա միւպալադա
պուլունամաթըրը թագաթիտէ, բէք պիւյլաք
այըպ սայըլաճադը չիւբէսիպ տիր . »

Մէզքիւր մէթթուպտա օրաճա սայիր
հապատիսաթ տախի եազըլմը իսէտէ,
վազըթ կէլէրէք Էսէմիլիյեթի տախի
կէլիշ օլտուղունտան, տէրճիւտէն սար-
ֆըր նազար իլէ, մուսպիլիսիք օլան դա-
թըն, պու տէֆալըգ կիճիքմէսիսի աֆվ
իլէ, պատէգին եէնի եէնի հապատիսլէր
իթասընա հիմմէթիսի լէճա իտէրիք .

Պու տէֆա Էրգրուճտան ալընան մէք-
թուպարտան, վէ Բաթրիքիսանէյէ կէ-
լէն թահիրաթտան, Հինճք գարիէսի
վագասը սահիպ ճինայէթլէրի պուլու-
նամաթըրտան պաշգա, կէլին կիւվէյիսին
եաթազլարը իչինտէ պօղուլմուշ օլտուգ-
լարը, գեկտեմմ . 30տա, իսլամլարտան,
Լուսաւորչականլարտան, վէ Հոռվմէա-
կանլարտան 20 նէֆէր գատար գէվաթը
միւթէպէրէ հազըր օլտուգլարը հալտէ
թէլթիպ օլունան մազպաթատա սարա-
հէթէն եազըլմը իքէն, սօնրատան հէր
նէ նիյէթէ մէպիսի իսէ, կիւյս գէհիր-
լէնմիլէր իմէշ կիպի մէյտանէ պիր լա-
զըրտը չըգարըլմը, վէ հաթթա Էսէմ-
միլէթ տախի պուլունաշ օլտուղունտան,
Մաթոսա թարաֆիլիլիք օլունուլօր սու-
յի գաննը տախի քէսպի ազամէթ իթ-
միշ տիր . չիւնքի, վէ հիրլէնմիլշտիր տէյի
գարար վէրիլտիկի թագաթիտէ, մէրգու-
մուն քէնտույի թէմիգէ չըգարմայա բէք
գօլայ ճէվապ վէ թարիգէր պուլապիլէ-
ճէկի պի իշթիպահ տըր .

Պու գէհիրլէնմիլշտիր իմիշ թէտպիլի
օլ գատար գուվէթ պուլունաշտուր քի,
վալի բաշա հազըթլէրի տախի, հէր նա-
սըլ իսէ, ազ չօգ իսքեաթ օլտուղունտան,
վէ եախօտ պիրտէ օ չիւբէնէյէ գահիպ օ-
լանլարը չիւբէնտէն գուրթտըմագ իս-
թէտիկիստէն, մէճիս ազալարընտան
տէօրթ նէֆէր գէվաթ իլէ, իքի նէֆէր
տախի հէքիմ ալարագ, պուլունտան իւշ
հաթթա գատար Էվլէլ սօղըրու մէզքիւր
Հինճք գարիէսին կիտիպ, մէրհուճա-

լըն մէզարլարըն աշարմըշ, վէ պաշլարը-
նը քէստիրիպ, վէ եիւրէքլէրինի չը-
գարթտըգտան, վէ իսրիլթօ իչինէ գօյ-
տուրտուգտան սօնրա, Պապը ալիյէ կէօն-
տէրմիշտիր . տիմէք տիրքի, պուլարտա հէ-
քիմէր մէճիսիստէ մուպեէնէ օլունա-
րագ, գէհիրլէնմիշ օլմալարընա գարար
վէրիլէր իսէ, Էվլէլ քի պօղուլմուշտուր
մազպաթասը չիւրիւմիւշ օլաճագտըր .
հալպուքի, պիլգէ Էվլէլ քի մազպաթա,
պուլարտա օլունաճագ մուպեէնտէն
եիւղ տէֆազիյատէ Էմիլիյէթէ շայանտըր,
չիւնքի, տահա ճէնագէլէր մէյտանտէ,
վէ պօղազլարընտաքի իք նիշանէլէրի գա-
հիրտէ իքէն թէրթիպ օլունմուշ օլունա-
չիւնէ իշինտէ կէլմիշ օլան եիւրէքլէրէ,
օլատան պուլարայա կէլէնէ գատար, թա-
պիի, վէ դայրի թապիի, նիչէ ֆէսաուլար
գարընապիլմէսի, Էմալարըգ պիր չէյ տէ-
միլտիր .

Պունտանտա գաթիլնագար, մէզար-
տէն ճէնագէլէր չըգարըլտըգտա, Էրքէյին
պօղազընտա օլան իք նիշանէսիլին հալեա
մէվճուտ իտուկի կէօրիւմիւշ, վէ մահ-
քէմէնին քէշֆինէ քեմաիլէն մուվաթըգ
պիր հալտէ պուլունմուշտուր .

Վէլհասըլ, չիմոյի գատար, չու եօլ-
աա վուգուա կէլմիշ օլան պիր ճինայէ-
թին սահիպլէրինին պուլունամամաթըր,
սօղըրուսու ազ թէաճճիւպ իտէճէք չէյ
տէմիլտիր .

Մէվթալարըն ճիկէրլէրի Պապը ալիյէ
կէօնտէրիլտիկի թագաթիտէ, էն զիյատէ
չիւբէնէ թահթընտա պուլունան Մաթոս
տախի պէրապէր կէօնտէրիլտէտէ, պու-
լարտա իսթիլնաթա իտիլտէ իտի, աճէպա
տահա իյի օլմաճըր իտի . պուլարտանըն
տիւշիւնիւլմէտիկի տախի, գանն իտէրիք
քի, դարայիպ նէվինտէնտիր .

ԳԱՅԱՆՈՒՅԵՆ

Մանչուսի 10 հունիս 1919 թ. հիւնանիսի գաթիլէ :

«Գարըն տիվարլարը Էօնլէրինտէ տիլիլէ-
րէք, վէ արագիլ կիւրուհիսին, «հայաթիլիլի
կիւպուր կէլիյօր» տէյէրէք, պիր պիրինի տա-
վէթ իթտիքտէն սօնրա, հէր թարաֆտան,
կէլիպ կէլէնլէր պաշլարընա եազարտըրգա-
լը իչի թաշ սօլու գար թօրլարը սէպէպիւ-
տէն, հէրքէս կէլէնէկի եօլու շաշըրմըշտուր :

«Հէլէ, քէնտի տիւքքեանընտա օթուր-
մագտա օլան քէսին պիրիսինին պաշլունտան
աշաղը, Պէգէսթէն տամընտա օլան էտէպ-
սիլին պիրիսինին շարըլ շարըլ սու տէօքի
վիրմէսինի . . . հէմհիճապ իտէրէք, վէ հէմ-
տէ, աճէպա միւպալադա վարտըր սուլի գան-
նընա գահիպ օլունուրմու տէյի չիւբէնէ իտէ-
րէք պիրիլտիրիմ :

«Պու կիւլէրտէ սաաթ պէշ ալթըր րատ-
տէլէրինտէ, պէշ նէֆէր էշգըյա, պիր Բոււմ
գատընըն սօզագտա գարընլարայագ, ըր-
գընա գատա իթմէք իսթէմիլշտիր, վէ կէրու-
տէն կէլէն պիր քէս, մէրգուճէնին իսէլաւընը

պատի օլմուշ իսէտէ, պիշարէ գօրգուսուն-
տան տէօշէյէ տիւշմիւշ տիր :

«Հայարտան պիրիսինին գըզընա տախի,
էօյլէ պիր թէսալլութ օլունտուղու իշիւ-
տիլմիշ իսէտէ, հէնուգ թահգըգ իտէմէ-
միշիմ տիր :

«Գարըլար վէ գըզլարա թէսալլութ օ-
լունապիրտիկի թագաթիտէ, շարընտա պա-
գարտա կէզմէքտէ օլան տէլիգանլը չօճուգ-
լարըն նէլէր չէքմէքտէ օլտուգլարընը, ար-
թըգ իտրաքընըգա հապալէ իտէրիմ :

«Պու ֆէնալըգլար իւղէրինէ, կիճէլէրի
սաաթ տէօրթտէն սօնրա սօզաղա չըզըլմա-
սը, վէ գարըլարըն էրքէքսիլ օլարագ շար-
չլա չըգմասը, եասագ օլունմուշ իսէտէ,
պու ճիւմիլ իլէ տախի, Պէգէսթէն տէնիլէն
մահէլլտէ, գատըն թայիֆէսի գալապալըրն-
տան կիւճ կէլիլէպիլինմէքտէ տիր :

«Կէլէն հաթթա կիճէնին պիրիսինտէ,
պիր գապթիլիլէ իլէ, գայիմագամ պէյէ միւ-
թէալիլի պուլունան առաւարտան պիրիսի,
պիր Հայիսանէսի էօնիւնտէն կէլմէքտէ իքէն,
տայիրէ սէսի ալտըգլարընտան, գաբուլու
վուրուլար, վէ իչէրուտէն «սիլք քիմիսիլիք»
տէյի սիւալ օլունտուգտա, պիրէր Հայ իսմի
վիրէրէք ալտաթըրլար, վէ գաբու աշըլ-
տըգտա սօղըրու իչէրու կիտէրլէր, վէ պաշ
սէտիրէ կէլիպ օթուրտուգտան պաշգա,
«պիլիստէ հուղուրուճուգտա չալընըլ չաղը-
րընըգտա էյլէնէլիմ» տէյէրէք նիսա թայի-
ֆէսինէ ճէպը իթմէյէ վէ բէզլիլէնմէյէ պաշ-
լատըգլարընտան, իսանէ սահիպի բուսուլա-
սընը շաշըրըր իսէտէ, օլ հէնկեամտէ գօլ
կէզմէքտէ օլան գապթիլիլէրին այագ սէսլէ-
րին իշիթտիքտէ, մէրգուճ գաբուլու աշա-
րագ թէսլիմ իտէր իսէտէ, ֆէրտասը կիւն
մէրգուճանըն եինէ սէրպէսթէն շարընտա
կէզտիկին կէօրիւր :

«Սէթէն-Էօնիւ տէնիլէն մահէլլտէ, գա-
տընըն պիրիսի, լէյէն իլէ ֆուրունա համուր
կէօթիլիլէր իքէն, էտէպիլիլէ պիրիսի պի-
շարէնին եիւք ալթընտա տախի օլմասընա
ինսաֆ իթմէքսիլին, թուլար, սըզըշտը-
րը, վէ էնվայի պարալարըլարա չըգըշըր
իսէտէ, կէրիտէն առաւ կէլտիկի կէօրիւ-
տիւքտէ պըրագըպ սապուլուր :

«Միւլէլիֆ, շունու տախի պիրիլտիրիմ
քի, Վարագանըն 284 իւնճիւ նիւսիսինտէ
եազարընըգ կէրմիւր վագասը, չէօյլէ իս-
թամ պուլունաշ տուր . Տէլիգանլընը գըզ-
գարտաշլարը, գըզ իլէ մէրգուճու պիր օ-
տայա գաբաթտըգլարընտա, գըզ օղանա
թէսլիմ օլմագ իսթմէմիշ, վէ օղան տախի,
հէր նասըլ իսէ եանընա եազալաճամըշտըր :
Շու խուսուս օղան գարտաշլը իլէ գըզգար-
տաշլարընըն դազապընը թահիք իլէտի-
կինտէն, հըրսլարընտան նաշի, վահիլիլի էլէ
ալարագ, ճէպըրի վէ էլլէրիլէ, պիշարէնին
գիւճաճը պիքիլին չիքէթ իթմիլշտիր . . .

Գըզ պու վահիլիք իւղէրինէ եաթաղա տիւշ-
միւշ իսէտէ, էմրի թէտալիլիլէն միւսա-
րաաթ օլունտուղունտան, թէհիլէքտէն գուր-
թուլմուշ տուր : Մէրգուճէնին նըշանլըր
հալեա գաշկըն օլունա, վէ շու պարալարըգ-
լարտաճգարտաշլըն տախի մէտալի պու-
լունտուղունտան, հիւքիւմէթ թարաֆըն-

տան մերգումուն Սինապա նէֆ իտիւնէնի մէսմուսթտան տըր :

«Միւէլլիֆ, պունլարը պէօյլէ մուսթա- սարէն կէշտիքտէն սօնրա, Շիւքրի պէյին իտարէսի հազգընտա պիւթիւն պիւթիւն սիւ- քիւթի իթթիւսազ իտէրիւմ . զիւրա, իշ քէն- տույի կէօթթէրմէքտէ օլտուղունտան, օլ պապտէ քեաղըտ գարալամագ, զանն իտէ- րիւմ քի պիհուտէ պիր շէյ օլաճագ տըր :

Գայսէրիյէտէն ալտըզմըզ պաշգա պիր մէքթուպտա պու օլուպ, տիկէր- լէրին տախի սըրա իլէ պէյան իտէրիւզ :

« . . . Միւէլլիֆ ,
Շիմտիքի գայմագամըզ Շիւքրի պէ- յին Գայսէրիյէմիգի թէշրիֆինտէն պէ- րու, օլ գատար թէպէտտիւլաթ վու- գու պուլտու, վէ օլ գատար հատիսէլէր գուհուր իթտիքի, հէր կիւն պիրէր նիւսիէ զագէթա եազըլսա, անճագ քի- ֆայէթ իտէպիլիւր տիսէմ ճայիլ տիր :

«Իշիթտիկիմէ կէօրէ, Բոււլար մա- հէլլէսինտէ վուգու պուլան ֆէնալըզ, կէլէն բօսթա պաշգա զաթլար թարա- ֆընըզ պիլտիրմիլէր տիր . իմաի էօյլէ օլտուգտա, իլալէ օլմագ իւզըն, պիր գաշ շէյտէ պէնտէնիլ պէյան իտէյիմ :

«Մէզքիւր ուլղունսուզուղուն վու- գու պուլտուղու պինի կիւնտէ, եանի պիր ճիւմա կիւնիւ, թէքքէ-էօնիւ նամ մա- հէլլտէն, Հայ գատընըն պիրիսի, գու- ճաղընտա մասուսու օլտուղու հալտէ կիթմէքտէ իքէն, պիր գաշ նէֆէր է- տէպսիլէր, մէրգու.մէյի թուլթուգ- լարը կիպի գուճաղլարընա ալըլար : Պի- շարէ չաղըրը պաղըրը, գուճաղընտաքի չօճուղու աղլար սըզլար, վէհասըլ պիր գաշ քիշի մէրհամէթէ կէլէրէք, մէրգու- մէյի էլլէրինտէն գուլթարըլար :

«Հէլէ գաբըլան ֆէսլէր մէսլէր մա- լիւմ տուր . լաքին, թէվաթուրան սէյ- լէնմէքտէ օլտուղունա նազարէն, օլ պապտէ, մէճիւս օրթասընտա, գայիմա- գամ պէյին վէրմիշ օլտուղու պիր ճէ- վապ, էկէր սահիհ իտէ, քէք էսէֆ ու թէաճճիւպէ շայան տըր . շէյլէքի, գա- բըլան ֆէսլէրին լազըրտըր ալըլարտա, «ճանրմ, նէ եարալըմ, գահիր զէվալ- լըլարըն պաշլարը աշըզ իմիշ վէ հէմոն չօրսալճըլար, նէ՝ վազիֆէնիլ սիլիւն, սի- զին ֆէսլինիլ գարմամըլար եա . . . » տէմիշ տիր :

«Պիր թագըմ թէրպիյէսիլէր լիտա- նընտա էզպէր օլմուշ օլան, վէ լէսմի օլմայան մահէլլէրտէ սէյլէնէն նիշէ քէ- լիմաթը թահգիրալիլէրտէն սարֆըր նա- զար իթսէք տախի, պիլգաթ հիւքիւ- մէթ գօնաղընտա, «ան ա, ալրաթ, տին վէ իման » լազըրտըլարը, վէ տահա նիշէ իւսթիւ թուզու պիպէրլէրի քիւֆիւր- լէր տախի հէր վաղըթ իշիտիլմէքտէ տիր :

Սիլգէ պիր շէյ եազալմ, պէլլէր շիւքհէ իտէլսինիլ . լաքին, էմիլիէթէ շայան եէրտէն իշիթտիկիմէ կէօրէ, պիլգաթ մէճիւս իշիտէ տախի, նիշէ քէլիմաթը նապէճա իսթիմալ օլունմագտա իմիշ :

«Պու ճիւմա կիւնիւ տախի, թէքքէ- էօնիւնտէքի ֆէնալըզլարըն էմալի վու- գու պուլտուգտան պաշգա, պիր գաշ ալտըմտա իլէրու կէշմիշ տիր . շէյլէքի, պըրազալըմ պաշգա հազարէթ ու լէգա- լէթ, վէ զիւնքէարըզլարը, տէլիգանը- նըն պիրիսինի, չափընլար ճէպրէն պիր տիւքքէան իշիտէ կէօթիւրիւպ գաբաթ- մըլար տըր Իշիտիլիլ միւէլլիֆ իշիտիլիլտէ, թէհի՝ եէրտէ եալընըզ Չարսանճագ տէրէպէյլէրինին զալըմըզ- լարընը ֆասլ ու պէյան իլէ իգթիֆա իթմէյիպ, իլա, պիրազտա գալէմինիլի շու տօղմուշ վէ պիւլիւմիւշ օլտուղու- նուզ Գայսէրիյէ հալլէրինէ ֆէտա իտէ- լէք, Սալթանաթը սէնիյէնին նազարը տիլգաթ վէ մէրհամէթինի պիտտէֆաթ տալլէթ իտսինիլ : »

«Թէսալլուլ օլունան Բոււմ գարըլար իշին, միւթէէսիլէն վէֆաթ իթմիշ տիր տէնիլմէքտէ իտէտէ, թաստիլգէ միւհ- թաճ տըր :

Գայսէրիտէն թարաֆըմըզա փե- րուար 25 տէ եազըլմըշ օլան պաշգա պիր մէքթուպուն պէյանը :

« . . . Միւէլլիֆ ,
«Փետրուար 18 տէ ճիւմա կիւնիւ, պէշ ալթըր եիւզ նէֆէր գատար իսլամ, եաղըյա (գըրլարա) չըգարագ, սարան ի- լէ թաշ տէյիւշիւ օյնալըզլարըն, գայ- մագամ պէյ էֆէնտի իշիթտիքտէ, էօյ- լէ պիր եապանիճէ էյլէնճէնին նէթայի- ճի մուզիլլէրէսի էօնիւնիւ ալմագ նիյէ- թիլլէ, պիր թագըմ զապթիլլէր ալա- լագ, մահէլլի մէզպուրա կիտէր, վէ մէրգու.մանը տաղըթմագ իսթէր իտէտէ, մէրգու.մար ֆիթարէ եիւզ թուլթուգ- լարընտան, հիւ պիրիսի էլէ կէշիլիլմէ- տիլքտէն պաշգա, իշլէրինտէն պաղըլարը, հատտի իթաաթ վէ լիպիլթի տախի թէ- ճալուղ իտէրէք, միւշարիլէյհէ «Եո՛ւ- հալար » չաղըրչարագ, տտէթա իսթիհ- զայէ վէ իլհալը հազարէթէ տախի ճիւ- րաթ իտէրլէր :

«Օլ կիւնտէն ճէսարէթ ալարագ, ֆէրտասը կիւնիւ, մահէլլի մէզպուրա պին պէշ եիւզ նէֆէր գատար քէսան պիրիլէր, վէ աստէթտէն օլտուղու միսիլ- լի իլիլիլ թագսիմ օլունտուգտան սօն- լա, կիճէնին սաաթ իլիսինէ գատար սա- լան թաշ տէյիւշիւն տէվալ իտէրլէր : Եու միւտարէպէտէ գաֆալար օլ գատար գըզըլը, վէ իտտա պաշլար քի, սիլահ գուլանմայա տախի չըգըլարըլարընտան, 12 քիշի աղըրճա եարալանըր եէրէ տիւ-

շէր իտէտէ, «պունա եիլիլթիլք մէյտա նը տէնիլիլ տէյէրէք, հիւքիւմէթէ իշ- թիլքեա օլունմալըղընտան, էօյլէճէ գա- լըր, վէ մէրգու.ման մէճրու հիլին եարա- լարը, մէմէքէթ թապիպի թարաֆըն- տան գայըլմագտա պուլունուր :

«Պունլարըն գաֆալար պու գատար գըզմըշ իքէն, նանըլ օլմուշտա օլունու- թէրք իթմիլլէր տէր իտէնիլ, օնուէն տա- խի սէպէպի վարտըր . շէյլէ քի եէնիլէն թարաֆ, զալէպէ իտէնիլլէն էլլէրինտէն գուլթուլմագ նիյէթիլլէ, եալան օլա- լագ, «ամա՛ն, գայմագամ պէյ կէլիյօր իմիշ » տէյէրէք պիր թէտպիլ գուլլան- տըզլարընտան, հէրքէս տաղըլմայա մէճ- պուլ օլմուշտուր : վէ շու օլունտան մագ- սէտ նէտիր տէյի սիւալ իտէր իտէնիլ, կիւյա եիլիլթիլքտէն պաշգա պիր շէյ տէ- յիլ տիր . շէյլէ քի, ֆալան գօլուն ու- շաղը, ֆալան գօլուն եէնմիլլտիր տէյի, պէյն էլ էհալի սէյլէնտիլքճէ, քէնտիլլէ- լին գօլթուգլարը գապարմագտան իպա- լէթ տիր :

Պէլլը Է-րըն :

ԻԼԱՆ

Հուլուլ իտէն սէքսէն իքի սէնէյի բու- միլէսի իշին, Տէր սաաաթթտէ պուլունան Ա- սաքիլի ճէնապը Շահանէ մուայէնաթընա միւզթէզի էթին միւնագասաաթ իճրա օլու- նաճաղընտան, իթայա բաղիպ օլանլարըն, իշպու շէհրի մարտ բուլմինին օն տէօրտիւն- ճիւ բազար իրթէսի կիւնիւ սաաթ ալթը- տա, Տարը Շուրայը սաքէրիյէ կէլմէլէրի :

9 մարտ 1866 .

Պ-ալ Սէր-տէրի :

ԵԶՈՎՐՈՍՈՒՆ

ԳԸՍՍԱՏԷՆ ՀԻՍՍԷ ԱԼՄԱՅԱ ՄԱԽՍՈՒՍ ՕԼԱՆ ՄԵՍԷԼԼԷՐԻ

Պու իսմ իլէ, թիւքքէ աշըզ լիտան իւզ- րէ օլտուղու հալտէ, Գիւրքէնաթ թապիսա- նէսինտէ կիւղէլլէ թապ ու թէմսիլ գըլըն- մըշ, 128 սահիֆէտէն իպարէթ պիր քի- թապըզ օլուպ, կէրէք քիթապըլարտա, վէ կէրէք իսթանպուլա ֆիւնանըլար եօ- գուլունտա 19 նիւմէրօլու մէզքիւր թապիսա- նէտէ, ալթըլար պուլուգ զուրուշա սաթըլ- մագտալար :

Մէզքիւր քիթապըզ, ֆիլ հազըզա հիս- սէ ալընաճագ թօհաֆ թօհաֆ հիքեայէնիլ- լէր տէրճ իլլէտիքտէն պաշգա, ալընաճագ հիսսէլլէրին նէ օլտուղլարը տախի, հէր գըս- տէնին ալթընտա եազըլմըշ օլտուղունտան, օգույանլարըն, խուսուսիլլէ էֆրատըր նաաթն, զիյատէսիլլէ իսթիֆատէ իտէճէկի շիւքհէ- սիլ տիր :

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԵՎԱՆՔ ՀԵՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆՏԷ :
ԳԵՌ-ՕՂԼՈՒՅԱ ՅՈՂՈՒ ՅՈՂԱ, ՅՈՒԹԱԶ ՅԳՅՈՒԼԱԶ
ԳԻՐԱՏԷՐԻԷ ԳԱՐԵՐՈՆԱ ԼԻՍԻՏՐՈ 519 .